

NORGES HØYESTERETT

Den 30. august 2016 avsa Høyesterett dom i

HR-2016-01836-A, (sak nr. 2016/980), straffesak, anke over dom,

A (advokat Anders Brosveet)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (kst. førstestatsadvokat Thomas Frøberg)

STEMMEGIVNING:

- (1) Dommer **Matheson**: Saken gjelder anke over lovanvendelsen under vegtrafikkloven § 22 femte ledd siste punktum. Spørsmålet er hva som skal til for at politiet i forbindelse med kontroll av fører av motorvogn "har avgjort" at blodprøve eller utåndingsprøve ikke skal tas.
- (2) A ble 23. juli 2015 satt under tiltale ved Kristiansand tingrett for flere overtredelser av vegtrafikkloven. Tiltalen omfattet promillekjøring (post I), brudd på forbudet mot å nyte alkohol de første seks timene etter at hun var ferdig med kjøringen, enda hun forstod eller måtte forstå at kjøringen kunne medføre politietterforskning (post II), og fartsoverskridelse (post III).
- (3) Kristiansand tingrett avsa 14. september 2015 dom med slik domsslutning:
 - "1. A, født 00.00.1976, frifinnes for tiltalebeslutningen post I og II.
 2. A, født 00.00.1976, dømmes for 1 – én – overtredelse av vegtrafikkloven § 31 første ledd jf § 5 jf skiltforskriften § 8 skiltnummer 362 'Fartsgrense'. Gjerningstidspunkt: Torsdag 19. mars 2015

Straffen settes til en bot på 6.500 – sekstusenfemhundre – kroner, subsidiært 10 – ti – dager fengsel.
 3. Saksomkostninger idømmes ikke."
- (4) Politimesteren i Agder politidistrikt anket til lagmannsretten for så vidt gjaldt lovanvendelsen under skyldspørsmålet vedrørende tiltalebeslutningen post II – ulovlig

etterfølgende alkoholinntak. Agder lagmannsrett traff 19. oktober 2015 beslutning om å henvise anken til ankeforhandling. Det ble senere avgjort at saken skulle overføres til skriftlig behandling.

(5) Agder lagmannsrett avsa 12. april 2016 dom med slik domsslutning:

"1. A, født 00.00.1976, dømmes for én overtredelse av vegtrafikkloven § 31 første ledd jf. sjette ledd jf. § 22 femte ledd.

Sammen med det forhold som er rettskraftig avgjort ved Kristiansand tingretts dom 14.09.2015, fastsettes straffen til fengsel i 18 – atten – dager og 5.000 – femtusen – kroner i bot, subsidiært fengsel i 15 – femten – dager, jf. straffeloven (1902) § 63 annet ledd.

2. A, født 00.00.1976, taper retten til å føre førerkortpliktig motorvogn for en periode på 3 – tre – år, jf. vegtrafikkloven § 33 nr. 1 første og annet ledd, jf. forskrift om tap av retten til å føre motorvogn mv. § 3-7 jf. § 3-10 jf. § 1-3.

Den tid førerkortet har vært i beslag skal gå til fradrag, jf. forskrift om tap av retten til å føre motorvogn mv. § 1-4.

Som vilkår for gjenerverv av førerretten kreves full ny førerprøve, jf. forskrift om tap av retten til å føre motorvogn mv. § 8-1 første ledd jf. § 8-3 sjette ledd."

(6) A anket lovanvendelsen under skyldspørsmålet samt straffutmålingen til Høyesterett. Høyesteretts ankeutvalg traff 31. mai 2016 beslutning om å tillate lovanvendelsesanken fremmet. Utvalget fant det imidlertid enstemmig klart at anken over straffutmålingen ikke ville føre frem, og nektet derfor i begrunnet avgjørelse den delen av anken fremmet, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd tredje punktum sammenholdt med andre ledd andre og tredje punktum.

(7) *Mitt syn på saken*

(8) Bakgrunnen for saken er at tiltalte ble stoppet i trafikkontroll etter å ha kjørt i 75 km/t på en strekning der høyeste tillatte hastighet var 50 km/t. Tingretten har lagt følgende til grunn om hendelsesforløpet:

"Ved X ble tiltalte stoppet av politiet i en fartskontroll. Tiltalte ble først stoppet av politibetjent Terje Medhus. Politibetjent Medhus gjorde da tiltalte oppmerksom på at hun var blitt stoppet i fartskontroll, og ba henne kjøre til siden.

Da tiltalte kjørte bilen til siden ble hun kontaktet av politibetjent Camilla Øvland. Politibetjent Øvland spurte tiltalte om personalia, og ba tiltalte om å fremvise førerkort. Tiltalte oppga da sine personalia. Videre opplyste [hun] at hun hadde gyldig førerkort, men at hun hadde glemt lommeboken med førerkortet hjemme hos passasjeren. Tiltalte opplyste også at passasjeren bodde i et boligfelt noen hundre meter unna, og at hun derfor kunne dra og hente førerkortet hos ham.

På dette tidspunktet hadde verken politibetjent Medhus eller politibetjent Øvland mistanke om at tiltalte hadde begått noen andre trafikkovertrедelser enn å kjøre over høyeste tillatte hastighet på stedet. Herunder så politibetjentene ingen grunn til å mistenke tiltalte for å være påvirket av alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler. I lys av dette gjorde politibetjentene ingen ytterligere undersøkelser på stedet for å avklare om tiltalte hadde oppgitt korrekt personalia, om hun hadde gyldig

førerkort, eller om hun var ruspåvirket. Politibetjent Øvland ba imidlertid tiltalte om å sette fra seg bilen for så å gå til passasjerens bolig og komme tilbake med førerkortet.

Etter dette parkerte tiltalte bilen og gikk fra stedet sammen med passasjereren. Tiltalte og passasjereren gikk sammen til hans bolig i ...vegen 0, som ligger et par kilometer unna stedet hvor tiltalte var blitt stoppet. På vei til ...vegen ble tiltalte svært bekymret for konsekvensene av at hun var blitt stoppet av politiet. Herunder var tiltalte svært bekymret for å miste førerkortet sitt som følge av kjøringen. Retten legger til grunn at tiltalte da fikk et 'panikkanfall' hvor hun slet med å puste og hvor hun hadde nedsatt evne til å tenke rasjonelt.

Da tiltalte kom til ...vegen 0 bestemte hun seg for å drikke alkohol for å døyve symptomene som følge av panikkanfallet. Tiltalte drakk 6 shots med ren vodka og sovnet etter hvert på sofaen i stuen.

Ettersom tiden gikk uten at tiltalte kom tilbake til politibetjentene med sitt førerkort slik hun hadde lovet, begynte politiet å lete etter tiltalte og passasjereren i nærområdet. Etter tips fra en tilfeldig forbipasserende dro politibetjent Øvland til ...vegen 0 for å finne dem. Politibetjent Øvland banket på døren i ...vegen omkring kl. 21.50. Den mannlige passasjereren åpnet da døren, mens tiltalte lå på sofaen i stuen og sov.

Da politibetjent Øvland vekket tiltalte var hun sløv og tydelig alkoholpåvirket."

- (9) A ble etter dette tatt med til blodprøve. Analyser av prøvene som ble tatt kl. 01.15 på natten, viste at hun da hadde en alkoholkonsentrasjon i blodet på 1,28 promille. Hun ble på denne bakgrunn satt under tiltale for overtredelse av vegtrafikkloven § 22 femte ledd. Bestemmelsen lyder:

"Fører av motorvogn må ikke nyte alkohol eller ta annet berusende eller bedøvende middel i de første seks timene etter at han er ferdig med kjøringen, når han forstår at det kan bli politietterforskning på grunn av kjøringen eller utviser grov uaktsomhet i så måte. Dette forbudet gjelder likevel ikke etter at blodprøve eller utåndingsprøve er tatt, eller politiet har avgjort at slik prøve ikke skal tas."

- (10) Forbudet mot etterfølgende alkoholinntak ble i 1959 tatt inn i den daværende motorvognloven og senere videreført i vegtrafikkloven § 22 femte ledd. Begrunnelsen for forbudet er sammenfattet slik i Straffelovrådets utredning NOU 1987: 11 på side 27:

"Begrunnelsen for bestemmelsen er de bevisproblemer som ellers ville oppstå dersom en person som er mistenkt for promillekjøring hevder at han ikke var påvirket mens han kjørte, men hadde drukket etter at kjøringen var avsluttet. For å kunne domfelle for promillekjøring etter vegtrafikklovens § 22 første ledd, måtte påtalemyndigheten i tilfelle motbevise siktedes påstand, og dette ville ikke alltid være enkelt. Bestemmelsen om straff for etterfølgende alkoholnyttelse bidrar således til å gjøre forbudet mot promillekjøring mer effektivt."

- (11) Vegtrafikkloven § 22 femte ledd er etter sin ordlyd innrettet mot situasjoner der "det kan bli politietterforskning" på grunn av kjøringen. Formuleringen må også omfatte de undersøkelser som politiet umiddelbart foretar etter å ha stoppet en bilfører i fartskontroll. Også slike undersøkelser må anses som "politietterforskning på grunn av kjøringen" i bestemmelsens forstand.
- (12) Da tiltalte under kontrollen fikk tillatelse til å gå fra kontrollstedet for å hente førerkortet sitt på en adresse i nærheten, var politietterforskning etter dette altså innledet, men ikke avsluttet. Hun var derfor, som et utgangspunkt, underlagt forbudet mot etterfølgende alkoholinntak da hun gikk fra stedet. Men forbudet gjelder ikke etter at politiet "har

avgjort" at blodprøve eller utåndingsprøve ikke skal tas, jf. femte ledd siste punktum. Lagmannsretten har forstått dette vilkåret på følgende måte:

"Lovens ordlyd 'har avgjort' viser klart at politiet uttrykkelig – muntlig eller skriftlig – må fatte en avgjørelse om at det ikke skal tas blod- eller utåndingsprøve, for at førerens ubetingede plikt til å avstå fra alkohol i seks timer etter kjøringen skal falle bort, når føreren forstår at det er eller kan bli politietterforskning på grunn av kjøringen, eller utviser grov uaktsomhet i så måte.

At regelen skal forstås slik, følger også av den bevismessige begrunnelsen for regelen om forbud mot etterfølgende alkoholnyttelse."

- (13) Forsvareren har gjort gjeldende at det formkravet lagmannsretten her har introdusert, ikke fremgår av ordlyden og derfor heller ikke kan legges til grunn. Påtalemyndigheten har for Høyesterett sagt seg enig i dette.
- (14) Også jeg deler et slikt syn. Vegtrafikkloven § 22 femte ledd forbyr en bilfører å innta rusmidler de første seks timene etter at han er ferdig med kjøringen "når han forstår ... eller utviser grov uaktsomhet" om at det kan bli politietterforskning som følge av kjøringen. Regelen inneholder en straffesanksjonert plikt til å avholde seg fra rusmidler i dette tidsrommet. Femte ledd siste punktum bestemmer imidlertid at denneplikten ikke gjelder etter at blod- eller utåndingsprøve er tatt "eller politiet har avgjort at slik prøve ikke skal tas". Bestemmelsen sier intet om at politiet "har avgjort" dette i en skriftlig eller muntlig form. Et slikt formkrav ville innebære en utvidelse av straffebudets rekkevidde. Et vilkår om muntlig eller skriftlig form har ingen støtte i ordlyden. Det følger av legalitetsprinsippet på strafferettens område at straffansvar ikke kan ilegges ut over de situasjoner som selve ordlyden i straffebudet dekker, jf. Rt. 2014 side 238 avsnitt 15 til 18, HR-2016-1354-U avsnitt 15 og HR-2016-1458-A avsnitt 8. Lagmannsretten har følgelig tolket loven uriktig på dette punktet.
- (15) Påtalemyndigheten har gjort gjeldende at tiltaltes etterfølgende alkoholinntak likevel er straffbart fordi kontrollsituasjonen ikke var avsluttet. Det er anført at kontrollhensynet som begrunner forbudet mot etterfølgende alkoholinntak, tilsier at en i tilfeller som det foreliggende, må kreve at politiets undersøkelser på stedet er slutført før § 22 femte ledd siste punktum kan anvendes. Spørsmålet om det skulle tas blod- eller utåndingsprøve var etter påtalemyndighetens oppfatning følgelig ikke "avgjort" av politiet ved at tiltalte fikk forlate kontrollstedet for en kort periode.
- (16) Jeg oppfatter påtalemyndighetens anførsel som en generell reservasjon mot at politiet, så lenge kontrollen ikke er avsluttet, med rettsvirkning kan sies å ha avgjort at blod- eller utåndingsprøve ikke skal tas. Synspunktet er begrunnet med at situasjonen under en pågående kontroll kan utvikle seg slik at undersøkelse av ruspåvirkning likevel blir aktuelt.
- (17) Etter mitt syn gjelder ingen slik generell reservasjon. Det har sammenheng med følgende:
- (18) Det alminnelige utgangspunktet er at en bestemt handlemåte vil kunne være uttrykk for en stilltiende, formløs eller implisitt avgjørelse. Slik adferd blir ofte karakterisert som konkludent adferd. Det er ikke tvilsomt at konkludent adferd kan ha rettsvirkninger.
- (19) Dette utgangspunktet må også gjelde ved bedømmelsen av hva politiet "har avgjort" etter vegtrafikkloven § 22 femte ledd siste punktum, jf. Matningsdal, Promillekjøring og

etterfølgende alkoholnyttelse, 1981, side 182. Han nevner der at kravet er oppfylt dersom politiet når etterforskningen på stedet er gjennomført, forlater åstedet etter å ha avhørt føreren og eventuelle vitner. Se dessuten Andenæs og Bratholm, Spesiell strafferett, 1996, side 346 som også åpner for stilltiende avgjørelser om dette.

- (20) En fortsatt kontrollsituasjon er etter mitt syn ikke til hinder for at politiet ved sin adferd kan vise at det er "avgjort" at blod- eller utåndingsprøve ikke skal tas. En annen løsning ville innebære en innskrenkende tolkning av siste punktum som begrenser rekkevidden av den straffesanksjonerte avholdsplikten og komme i konflikt med det strafferettslige lovkravet som jeg tidligere har vært inne på.
- (21) I vår sak finner jeg det klart at det faktum tingretten har funnet bevist, innebærer at politiet hadde truffet avgjørelse om at prøve ikke skulle tas da tiltalte fikk forlate kontrollstedet.
- (22) Av dommen fremgår at tingretten har funnet det bevist at ingen av politibetjentene hadde noen mistanke om at tiltalte var ruspåvirket da hun ble stoppet. Videre har den funnet det bevist at politibetjent Øvland mente "det ikke var nødvendig å avkreve blod- eller utåndingsprøve av tiltalte" og at dette ble bekreftet av at de lot henne gå fra stedet. Jeg finner det lite tvilsomt at politibetjentens vurdering av hva som "ikke var nødvendig" må likestilles med at politiet "har avgjort" i lovens forstand at prøve ikke skulle tas. Dette er også tingrettens konklusjon ettersom den i det påfølgende avsnittet uttaler at betjentene hadde "besluttet" at prøve ikke skulle tas som ledd i etterforskningen av kjøringen. Avholdsplikten var dermed opphørt.
- (23) Aktor har fremhevet betydningen av det kontrollhensynet som avholdsplikten hviler på. Dette kan imidlertid ikke lede til noen annen konklusjon i denne saken. Ved midlertidig dimittering vil politiet alltid ha den mulighet at de kan gjøre oppmerksom på at avholdsplikten gjelder selv om føreren får forlate kontrollstedet. Det vil imidlertid normalt gi dårlig mening å dimittere en bilfører i en situasjon der man holder spørsmålet om blod- eller utåndingsprøve åpent.
- (24) Tiltaltes anke over lagmannsrettens lovanvendelse under skyldspørsmålet har etter dette ført frem.
- (25) Høyesterett kan etter straffeprosessloven § 345 annet ledd annet punktum avsi "ny dom dersom de nødvendige forutsetninger er til stede". Ettersom tingrettens bevisvurdering ligger fast, må tiltalte på bakgrunn av en korrekt lovanvendelse bli å frifinne. Det avses derfor frifinnelsesdom for så vidt gjelder tiltalens post II. Dermed bortfaller også lagmannsrettens avgjørelse om tap av førerrett. Jeg finner ikke grunn til å endre tingrettens straffutmåling jf. § 348 annet ledd og tingrettens dom for fartsovertredelsen stadfestes derfor.
- (26) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. A frifinnes for forholdet omhandlet i tiltalens post II.
2. For øvrig stadfestes tingrettens dom.

- (27) Dommer **Bull:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (28) Dommer **Falch:** Likeså.
- (29) Dommer **Bergsjø:** Likeså.
- (30) Dommer **Indreberg:** Likeså.
- (31) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. A frifinnes for forholdet omhandlet i tiltalens post II.
2. For øvrig stadfestes tingrettens dom.

Riktig utskrift bekrefte: